

COLUMN

(Huishoudelijk) werk in uitvoering

David de Kort
Universiteit Utrecht
d.dekort@uu.nl

Joop Schippers
Universiteit Utrecht
j.j.schippers@uu.nl

Als u deze TvA-column leest, is het niet denkbeeldig dat u past in het profiel van een hoogopgeleide, hardwerkende professional. En als u in dat profiel past, is de kans groot dat u niet zelf wekelijks de wc met chloor te lijf gaat en de keukenvloer dweilt, maar daar een huishoudelijke hulp voor inschakelt. U begeeft zich dan op de markt voor persoonlijke dienstverlening. En u bent niet de enige. Afgaande op eerdere studies van bijvoorbeeld Zandvliet en Tannis (2013) en Panteia (2014) doen ruim een miljoen Nederlandse huishoudens een beroep op een huishoudelijk werker voor taken die zij zelf niet (langer) willen of kunnen uitvoeren.¹ Hoewel het hier om forse aantallen gaat, is deze deelmarkt van de arbeidsmarkt er niet een waar onderzoekers zich rond hun studieobject verdringen.² Ook beleidsmatig staat deze deelmarkt zelden in het brandpunt van de belangstelling. Het belangrijkste wapenfeit van de afgelopen vijftien jaar was de introductie van de Regeling dienstverlening aan huis, die voor velen als belangrijkste boodschap heeft dat je als particulier binnen zekere grenzen een hulp kunt inhuren zonder onmiddellijk als normaal werkgever te worden aangemerkt en met bijkomende materiële en administratieve verplichtingen te worden opgezadeld.

Afgelopen herfst is een UU-onderzoeksteam van de Future of Work Hub in opdracht van Instituut Gak gestart met een onderzoek naar de positie van huishoudelijk werkers. Enerzijds omdat deze groep werkenden bovengemiddeld vatbaar lijkt voor misstanden; anderzijds omdat men door de jaren heen niet alleen vraagtekens heeft gezet bij de rechtvaardigheid, maar ook bij de effectiviteit van bovengenoemde regeling (bijvoorbeeld Jansen, 2021). Een veelgehoord argument hier is dat hulpen én huishoudens vaak niet eens van het bestaan van de regeling af weten, laat staan dat ze

deze naleven. Nu hoeft dat in de praktijk natuurlijk niet automatisch tot grote problemen te leiden. Wel roept het de vraag op hoe deze markt nu werkt én of er aanleiding is – of mogelijkheden bestaan – om de institutionele vormgeving van deze markt te verbeteren.

Het eerste wat je ervaart als je de markt voor persoonlijke dienstverlening in kaart gaat brengen, is verbazing (dat gold althans voor ons). De markt zit veel ingewikkelder in elkaar dan menigene vermoedt en voldoet slechts gedeeltelijk aan het stereotiepe beeld van de hulp als vrouw van tegen de zestig met alleen lagere school, die om het huishoudinkomen wat aan te vullen bij drie gezinnen uit de buurt schoonmaakt en daar langzamerhand deel van het meubilair geworden is; of dat van de ongedocumenteerde migrant die geen mogelijkheid heeft om wit te werken en zijn of – veelal – haar geld daarom verscholen achter particuliere voordeuren verdient. Zeker, dit komt voor (veelvuldig zelfs), maar het vertelt slechts een deel van het verhaal. De markt voor persoonlijke dienstverlening kent namelijk meerdere segmenten, met elk hun eigen kenmerken. We identificeren er drie.

Allereerst bestaat er ook op deze markt een groep hulpen die ‘gewoon’ in loondienst werkt bij een van de vele bedrijven die huishoudelijke taken van (veelal hulpbehoevende) particulieren overnemen. Ten tweede zien we dat er ook in deze sector aardig wat zzp’ers meelopen. Degenen die niet binnen het eerste of tweede segment vallen – en dus niet in loondienst werken of zelf een bedrijf zijn – vallen doorgaans onder de eerdergenoemde Regeling dienstverlening aan huis. Zij vormen het derde segment. In dit segment vinden we zeer verschillende huishoudelijk hulpen terug, van hulpen in dienst bij Pgb-houders tot ‘zwartwerkende’ hulpen waarvan vaak gedacht wordt dat zij buiten alle regelingen vallen. Wat deze mensen echter verbindt is hun uitzonderingspositie – zo hebben zij allen recht op het minimumloon, op vakantiegeld én vakantie-uren, maar hebben zij bij ziekte recht op slechts 6 in plaats van 104 weken doorbetaling en worden er voor deze groep geen premies voor de WW, WIA en Ziektewet afgedragen. Kijkend naar de grilligere werkelijkheid zien we overigens dat dit segment zich in een derde en vierde segment opsplijt. Dan blijkt immers dat het segment zich opdeelt in een groep die hun rechten gehonoreerd ziet worden en een groep voor wie dat niet geval is; of uiteenvalt in een groep die wel aan zijn plicht voldoet (opgeven van inkomsten aan de belasting) en een groep die dat niet doet.

We zien hier al doorschemeren dat wat in de ene groep een issue kan zijn – zoals het betalen van vakantiegeld of het doorbetalen bij ziekte – dat in de andere groep niet is. Voor hulpen in loondienst zijn deze zaken op dezelfde wijze geregeld als voor werknemers die op kantoor of in de fabriek werken. Huishoudelijke hulpen die als zzp’er actief zijn, zitten in hetzelfde

schuitje als andere zzp'ers: zij zouden er in hun tariefstelling rekening mee moeten houden dat ze af en toe ook eens op vakantie willen of soms door ziekte een week niet kunnen werken; zij zullen zelf voorzieningen moeten treffen voor arbeidsongeschiktheid en pensioen. Net als andere zzp'ers komen zij daar – onder andere door druk op de tarieven – vaak niet aan toe. Wie onder de Regeling dienstverlening aan huis valt, zal in veel gevallen zelf afspraken moeten maken over bijvoorbeeld vakantiegeld en doorbetaling bij ziekte. Onze eerste bevindingen tonen dat dit vaker niet dan wel gebeurt. Soms omdat huishoudens én hulpen het zelf maar vreemd zouden vinden als er voor niet-gewerkte uren betaald zou worden; andere keren omdat er domweg niemand op het idee komt dat dit een issue zou zijn. Het vervullen van de rechten van deze werkenden vraagt daarom niet alleen om assertiviteit van hulpen of welwillendheid van particulieren, maar dus ook om de oplettendheid van beiden.

Ook al constateer je als onderzoeker dat dit mogelijk onwenselijke situaties veroorzaakt, opmerkelijk genoeg leiden deze tekortkomingen niet tot massaal gemopper en ontevredenheid. Hoewel het onderzoek nog niet eens halverwege is en we dus nog 'van alles' kunnen tegenkomen, tekent zich nu al het dilemma af waar we mee geconfronteerd gaan worden tegen de tijd dat de beleidsaanbevelingen aan de orde zijn. Moet je in een markt(segment) waarin werkgevers en werknemers niet luidkeels verandering eisen, willen ingrijpen door nadere regels op te stellen? Hoe moeten die regels er dan uitzien en – ook niet onbelangrijk – hoe ga je die handhaven? Of leg je je er als overheid bij neer dat het, zolang het niet uit de hand loopt, gaat zoals het gaat? Juist daar op de arbeidsmarkt waar de persoonlijke betrokkenheid groot is, komen we dit soort dilemma's wel vaker tegen. Als de veiligheid in het geding is, kiezen we als samenleving voor regelgeving en handhaven. En als dat laatste niet voor honderd procent mogelijk blijkt, is in elk geval de verantwoordelijkheid expliciet toegedeeld. Maar speelt in de casus van de huishoudelijke hulpen een vergelijkbaar belang, persoonlijk of maatschappelijk? Ons multidisciplinaire team gaat zich er het hoofd over breken en wij melden ons over ruim een jaar met de uitkomsten.

Noten

1. Deze schattingen zijn overigens sterk afhankelijk van de gehanteerde afbakening van deze markt.
2. Waardevolle uitzonderingen daargelaten, waaronder die van Bijleveld & Cremers (2010), Botman (2011) en de Sociaal-Economische Raad (2020).

Literatuur

- Bijleveld, L., & Cremers, E. (2010). *Een baan als alle andere?! De rechtspositie van deeltijd huishoudelijk personeel*. Leiden: Vereniging voor Vrouw en Recht/Clara Wichmann.
- Botman, S.J. (2011). *Gewoon schoonmaken: de troebele arbeidsrelaties in betaald huishoudelijk werk*. Amsterdam: University of Amsterdam.
- Jansen, N. (2021). *Een toekomstperspectief voor persoonlijke en huishoudelijke dienstverlening*. Amsterdam: Bureau Clara Wichmann.
- Panteia. (2014). *De markt voor dienstverlening aan huis. Onderzoek naar vraag- en aanbodzijde*. Zoetermeer: Panteia.
- Sociaal-Economische Raad. (2020). *Markt voor persoonlijke dienstverlening in internationaal perspectief. Varianten en denkrichtingen*. Den Haag: Sociaal-Economische Raad.
- Zandvliet, K., & Tanis, O. (2013). *Doorrekening varianten huishoudelijk werk*. Rotterdam: SEOR.